

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

Список літератури: 1. *Аксененок Г.А.* Право государственной собственности на землю в СССР. – М.: Госюридлитиздат, 1950. – 308 с. 2. Відомості Верховної Ради України. 3. *Волков С.Н.* Землеустроительное проектирование: Учебник: В 2-х т. – Т. 3. – М.: Колос, 2002. – 384 с. 4. *Кармазин Р.* Законодавчі перспективи землеустрою як механізму ефективного використання земель // Юридичний журнал. – 2003. – № 5. – С. 29-31. 5. *Колбасов О.С.* Охрана права государственной собственности на землю и права землепользования. – М.: Наука, 1984. – 287 с. 6. Концепція загальнодержавної програми використання та охорони земель // Землевпоряд. вісн. – 2004. – № 1. – С. 54-59. 7. *Медведев В.* Почему снижается плодородие почв // Голос України. – 2003. – № 226. – 26 нояб. – С. 10, 11. 8. *Новаковський Л.Я., Третяк А.М.* Основні положення концепції розвитку земельної реформи в Україні. – К.: Ін-т землеустрою УААН, 2000. – 96 с. 9. Про стан дотримання законодавства України щодо видачі державних актів на право власності на землю, сертифікатів на право на земельну частку (пай) та її обігу; про дотримання законодавства України щодо вилучення в натурі (на місцевості), використання та обігу земельних ділянок сільськогосподарського призначення: Пост. Верхов. Ради України від 22.05.2003 р., № 220 // Голос України. – 2003. – № 115-116. – С. 30. 10. *Рябов А.А.* Охрана права государственной собственности на природные ресурсы в СССР. – Казань: Изд-во Казан. ун-та, 1982. – 144 с. 11. *Сулин М.А.* Землеустройство сельскохозяйственных предприятий. – СПб.: Лань, 2002. – 222 с. 12. *Сулин М.А.* Основы землеустройства: Учеб. пособ. – СПб.: Лань, 2002. – 128 с. 13. *Третяк А.М.* Наукові основи землеустрою: Навч. посіб. – К.: ТОВ ЦЗРУ, 2002. – 342 с. 14. *Шевченко А.* Дума о земле // Голос України. – 2003. – № 108. – 12 июня. – С. 6, 7.

Надійшла до редакції 03.11.2008 р.

УДК 349.6

А.К. Соколова, канд. юрид. наук, доцент
Національна юридична академія України
імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ПРО ПРАВО НА ОБ'ЄКТИ РОСЛИННОГО СВІТУ

Проводячи дослідження одного із центральних питань флористичного права, а саме основного права щодо об'єктів рослинного світу (права власності), права користування (у тому числі й на умовах оренди), сервітутних прав тощо, можемо дійти висновку про наявність певних особливостей, притаманних указаним правам.

Їх специфіка, встановлена екологічним, зокрема флористичним, законодавством, обумовлена перш за все особливістю рослинного світу як об'єкта правових відносин. Рослинний світ – це об'єкт права власності, суверенних прав, сукупність усіх видів диких рослин і грибів та утворених ними угруповань, які зростають у стані природної сво-

боди на території України, а також у межах внутрішніх морських вод і територіального моря, континентального шельфу й виключної (морської) економічної зони країни, щодо якого встановлено відповідний правовий режим, який забезпечує їх належне використання, охорону й відтворення.

Чинне вітчизняне законодавство передбачає особливості реалізації названих прав громадянами, державою, юридичними особами, органами місцевого самоврядування, які відображені у спеціальних екологічних вимогах, що встановлюються до вказаних прав. Зважаючи на особливу актуальність останніх, доцільно провести поглиблене дослідження цих специфічних вимог, що передбачаються чинним екологічним законодавством, оскільки вони в кінцевому підсумку впливають на зміст прав на об'єкти рослинного світу.

Теоретичним підґрунтям даної статті послужили праці таких представників загальної теорії права, як С.С. Алексєєв, В.О. Котюк, В.Л. Кулапов, М.М. Марченко, О.В. Петришин, С.П. Погребняк, П.М. Рабінович, М.В. Цвік [Див.: 2; 8; 12; 13; 15; 18; 19] та ін. Проблемами, які виникають при вивченні окремих аспектів екологічних вимог, займалися М.М. Бринчук, Г.Є. Бистров, С.В. Єлькін, Б.В. Єрофєєв, І.І. Каракаш,

В.М. Комарницький, Є.В. Новикова, О.О. Погрібний, В.І. Шевченко, Ю.С. Шемшученко [Див.: 1; 3; 6; 7; 10; 16; 21] та ін.

Незважаючи на наукові дослідження цих науковців і на приписи, що існують у законодавстві стосовно охорони, використання й відтворення природних об'єктів, ґрунтових досліджень із цієї проблематики немає. Особливо з огляду на відсутність серед них з'ясування правової природи екологічних вимог, їх системи тощо й виокремлення в останній флористичних вимог їх детальне вивчення сьогодні є вкрай актуальним.

Метою цієї наукової роботи є обґрунтування й узагальнення методологічних засад визначення сутності категорії «правові вимоги» з точки зору загальної теорії права. Враховуючи вказану мету, завданням для себе було поставлено: проведення комплексного аналізу чинного екологічного (зокрема флористичного) законодавства щодо зазначеної проблеми, окреслення ступеня співвідношення поняття «правові вимоги» з іншими загально-теоретичними категоріями.

Передусім необхідно зупинитись на з'ясуванні сутності екологічних вимог із загальнотеоретичних правових позицій. Принципи права служать своєрідною підвалиною, основною конструкцією, на підставі якої утворюють-

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

ся й реалізуються не тільки норми, інститути й галузі, а й уся система права. Вони виступають дороговказами, орієнтирами для правотворчої, правозастосовчої й правоохоронної діяльності [5, с. 374]. Як зазначається фахівцями загальної теорії права, розглядувані принципи покликані забезпечити органічну взаємодію об'єктивного й суб'єктивного права, норм права і правових відносин, єдність чинних правових норм, інститутів і галузей права. Вони характеризують зміст права в концентрованому вигляді [22, с. 151].

Принципи флористичного права становлять фундамент для систематизації відповідної сукупності норм і правових інститутів у системі даної підгалузі права. Закріплені в законодавстві, вони можуть застосовуватися при регулюванні відповідних суспільних відносин. Приміром, указаними принципами оперують для усунення прогалини у флористичному законодавстві, коли виникає необхідність у використанні аналогії права. Іншими словами, якщо є потреба в регламентуванні неврегульованих флористичним правом відносин, стають у нагоді принципи флористичного права. Адже постійний розвиток політичних, економічних та інших відносин призводить до того, що народжуються нові відносини, неврегульо-

вані правом. У принципах цієї підгалузі права – флористичного – в узагальненій формі віддзеркалюються цілі, завдання й основний зміст правової регламентації, соціальна цінність права.

До принципів флористичного права належать ті з них, які характеризують виключно флористичні правові відносини обов'язково з урахуванням їх специфіки. Під цими принципами варто розуміти закріплені в нормах флористичного права керівні положення, що висувають найбільш загальні вимоги до відповідних суб'єктів.

М.М. Марченко, підкреслюючи значення принципів права взагалі зазначає, що вони чинять величезний вплив на весь процес підготовки нормативних актів, їх видання, встановлення гарантій дотримання правових вимог тощо [17, с. 23].

Поглибленого вивчення безпосередньо поняття «правові вимоги», ще раз підкреслимо, теоретиками права не провадилось, хоча в процесі аналізу певних наукових правових категорій вони зверталися до нього неодноразово. Так, В.О. Котюк, досліджуючи категорію «законність», присвятив розглядуваному поняттю окремий параграф – «Основні вимоги (принципи) законності». Як бачимо з наведеної назви, правознавець фактично ставить знак рівності між термі-

нами «вимога» і «принцип», визнаючи їх тотожними. На його думку, одним із принципів (одна з вимог) законності є здійснення державного нагляду й громадського контролю за точним і неухильним дотриманням законів [12, с. 113-116].

Науковці в дослідженнях з теорії держави і права доходять висновку, що принцип юридичної визначеності висуває відповідні правила й вимоги і що з принципу гуманізму випливає низка вимог стосовно такої визначеності. Цим проблемам присвячена дисертація О.А. Ковалю «Принципи процесуального права та їх втілення в законодавчій регламентації діяльності міліції України» [12]. Іноді вчені визначають принципи права, маючи на увазі певні вимоги, трактуючи принцип законності як систему вимог суспільства й держави, що є точною реалізацією норм права всіма й усюди [5, с. 377].

Як слушно зазначає Л.С. Явич, принципи права в законодавстві можуть бути по-різному об'єктивовані й сформульовані [22, с. 150]. На тісний взаємозв'язок принципів і вимог екологічного права вказують і фахівці з екологічного права. Так, Б.В. Єрофєєв стверджує: згідно з принципами забезпечення права громадян на сприятливе навколишнє природне середовище екологічне законодавс-

тво встановлює відповідні вимоги до організації й ведіння екологокористувачами господарської та іншої діяльності [6, с. 186].

Також можна прослідкувати певний зв'язок між екологічними і флористичними принципами й вимогами. Так, принципу екологічного права щодо обов'язковості додержання екологічних стандартів, нормативів і лімітів використання природних ресурсів при здійсненні господарської, управлінської та іншої діяльності (Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» [4; 1991. – № 41. – Ст. 546]) відповідає нижченаведена екологічна вимога, закріплена в цьому ж Законі. Її зміст пояснюється тим, що ця вимога становить собою необхідність раціонального й економного використання природних ресурсів на підставі широкого застосування новітніх технологій та ін.

Якщо звернутися до флористичного права, то цьому принципу кореспондує принцип останнього – правове забезпечення невиснажливого користування об'єктами рослинного світу. Серед основних флористичних вимог, які визначаються названим принципом, можна назвати науково обґрунтоване, невиснажливе використання природних рослинних ресурсів та ін.

У флористичному праві

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

принципу правового забезпечення збереження біорізноманіття кореспондуються такі вимоги, як (а) збереження природної просторової, видової, популяційної й ценотичної різноманітності об'єктів рослинного світу і (б) здійснення заходів щодо запобігання негативному впливу господарської діяльності на об'єкти рослинного світу. (До речі, сутність цього принципу, на думку Б.В. Єрофєєва, полягає в тому, що будь-яка – господарська чи інша діяльність, включаючи й військову, не повинна змінювати існуючого біологічного різноманіття [6, с. 186]).

Принципу правового забезпечення відтворення об'єктів рослинного світу відповідають такі флористичні вимоги, як (а) вжиття заходів по відтворенню об'єктів рослинного світу і (б) збереження умов місцезростання дикорослих рослин, природних рослинних угруповань та ін.

Як вбачається, потрібно брати до уваги ідеї науковців, що форми виявлення принципів права можуть змінюватись, але їх сутність, спрямованість залишаються незмінними [14, с. 45]. Спираючись на вищевикладене, можемо дійти наступного висновку. При порівнянні принципів права з правовими вимогами треба зазначити, що перші є більш сталими, вони рідше змінюються. Що ж стосується дру-

гих, їм, навпаки, притаманна така ознака, як певний динамізм, змінність у порівняльному аспекті. Принципи права визначають загальну спрямованість, внутрішню особливість, суть правових вимог.

У правовій науковій літературі підкреслюється, що принципи не формулюють конкретних прав та обов'язків і не завжди забезпечені конкретними законодавчими санкціями [9, с. 19].

Досліджуючи принципи цивільного права у взаємозв'язку з цивільно-правовими нормами, Г.О. Свєрдлик акцентує увагу на тому, що як ті, так і інші віддзеркалюють сутність права. Однак, на відміну від цивільно-правових норм, принципи цивільного права конкретизують зміст останніх при їх формуванні і тим самим втілюють у собі функціонально-цільові засади, дозволяючи розглядати їх як нормативно-керівні положення [20, с. 13]. У такий спосіб науковець визначив співвідношення розглядуваних ним категорій.

Ученими наголошується, що принципи нерозривно пов'язані зі змістом правового регулювання, але вони вказують не на сам зміст, який впливає з економічних умов розвитку даного суспільства, а на характер організації й регламентування суспільних відносин за допомогою правових норм [14, с. 13]. Правова

регламентація засновується на складній взаємодії майже всіх правових явищ: правової свідомості, принципів права, правових норм, актів їх тлумачення й застосування, юридичних фактів, правових відносин, правової культури та ін. [9, с. 413].

Правовий режим об'єктів рослинного світу, особливо їх використання, охорони й відтворення, визначено комплексом спеціальних екологічних вимог.

Таким чином, при вивченні співвідношення таких правових категорій, як «принципи права», «правові вимоги», «правові норми», й з урахуванням наведених позицій фахівців щодо деяких аспектів досліджуваного проблемного питання, можемо підсумувати деякі міркування. *Названим принципам права від-*

повідують одна або декілька правових вимог, тобто, по суті, останні виступають формою прояву принципів. У свою чергу, правові вимоги можуть бути відображені у відповідних правових нормах. Конкретизація цих загальних вимог здійснюється шляхом закріплення в законодавстві системи регулятивних, заборонних, зобов'язуючих, уповноважувальних норм права.

Викладене свідчить про загальну потребу в подальших дослідженнях цієї важливої категорії загальної теорії права – «правові вимоги», а саме щодо з'ясування їх правових характеристик та основних ознак. Ці напрямки наукових пошуків слід визначити як найбільш перспективні.

Список літератури: 1. Аграрное, земельное и экологическое право Украины: Особенные части учеб. курсов: Учеб. пособие / Под ред. *Позребного А.А., Каракаша И.И.* – Х.: ООО «Одиссей», 2001. – 560 с. 2. *Алексеев С.С.* Восхождение к праву. Поиски и решения. – М.: НОРМА, 2001. – 752 с. 3. *Бринчук М.М.* Экологическое право (право окружающей среды): Учебник для высш. юрид. завед. – М.: Юристъ, 2000. – 688 с. 4. Відомості Верховної Ради УРСР. 5. *Головистикова А.Н., Дмитриев Ю.А.* Проблемы теории государства и права: Учебник. – Изд-во Эксмо, 2005. – 832 с. 6. *Ерофеев Б.В.* Экологическое право России: Учебник. – Изд. 2-е, перераб. и доп. – М.: Юристъ, 1996. – 624 с. 7. Екологічне право України: Акад. курс. – 2-ге вид. / За заг. ред. *Ю.С. Шемшученка.* – К.: ТОВ Вид-во «Юрид. думка», 2008. – 720 с. 8. Загальна теорія держави і права: Підручник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / За ред. *М.В. Цвіка, О.В. Петришина.* – Х.: Право, 2009. – 584 с. 9. Загальна теорія держави і права: Підручник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / За ред. *М.В. Цвіка, В.Д. Ткаченка, О.В. Петришина.* – Х.: Право, 2002. – 432 с. 10. Екологічне право: Навч. посібник. – 3-тє вид. – К.: Центр навч. літ., 2006. – 224 с. 11. *Коваль О.А.* Принципи процесуального права та їх втілення в законодавчій регламентації діяльності міліції України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. – Київ, 2006. – 16 с. 12. *Котюк В.О.* Теорія права: Курс лекцій. – К.: Венустрі, 1996. – 208 с. 13. *Кулапов В.Л., Малько А.В.* Теория государства и права: Учебник. – М.: Норма, 2009. – 384 с. 14. Марксистско-ленинская общая теория государства и права. Социалистическое право. – М.: Юрид. лит., 1973. – 648 с. 15. *Марченко М.Н.* Проблемы теории государства и права: Учебник. – М.: ТК Велби; Проспект, 2008. – 768 с. 16. *Новикова Е.В.* Теоретические проблемы развития экологического

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

законодавства в Республіці Казахстан / Отв. ред. *М.М. Бринчук*. – М.: Юристъ, 1999. – 200 с. **17.** Общая теория государства и права: Акад. курс: В 2-х т. – Т. 2: Теория права / Под ред. *М.Н. Марченко*. – М.: Зерцало, 1998. – 640 с. **18.** *Погребняк С.П.* Основоположні принципи права (змістовна характеристика). – Х.: Право. – 240 с. **19.** *Рабінович П.М.* Основи загальної теорії права та держави: Навч. посібник. – Вид. 10-те, доп. – Л.: Край, 2008. – 224 с. **20.** *Свердлов Г.А.* Принципы советского гражданского права: Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. – М., 1985. – 33 с. **21.** Экологическое право: Учебник / Отв. ред.: *Г.Е. Быстров, Н.Г. Жаворонкова, И.О. Краснова*. – М.: ТК Велби; Проспект, 2008. – 656 с. **22.** *Явич Л.С.* Общая теория права: Учеб. пособие. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1976. – 288 с.

Надійшла до редакції 01.04.2009 р.

УДК 349.42

О.М. Туєва, канд. юрид. наук
Національна юридична академія України
імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ПРО ПРИНЦИПИ Й ОСОБЛИВОСТІ ОПЛАТИ ПРАЦІ ЧЛЕНІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ВИРОБНИЧИХ КООПЕРАТИВІВ

За умов сучасного реформування аграрного сектора економіки України досить актуальним залишається питання вдосконалення правового регулювання оплати праці в сільськогосподарських виробничих кооперативах, трудові відносини в яких ґрунтуються на засадах членства. Важливість цього питання полягає в тому, що оплата праці є конституційним правом людини, яке повинно забезпечуватися й гарантуватися незалежно від сфери, в якій реалізує себе особа, але в той же час з урахуванням певної специфіки. Адже члени сільськогосподарських виробничих коопера-

тивів мають особливий правовий статус, який відрізняється від статусу осіб, трудові відносини яких ґрунтуються на трудовому договорі (контракті).

Питанням оплати праці в сільськогосподарському виробництві присвятили свої роботи *О.В. Гафурова, М.І. Палладіна, О.О. Погрібний* [Див.: 3-5] та інші науковці.

Метою даної статті є розкриття основних принципів та особливостей оплати праці членів сільськогосподарських виробничих кооперативів і сформулювання пропозицій по вдосконаленню законодавства в цій сфері.